

**Wyrok z dnia 20 maja 1997 r.
II UKN 122/97**

Istnienie małżeńskiej wspólności majątkowej (art. 31 KRO) nie wystarcza do przyjęcia, że małżonkowie pozostawali ze sobą we wspólności małżeńskiej w rozumieniu art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 20 maja 1996 r. sprawy z wniosku Stanisławy K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Z.W. o rentę rodzinną, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 30 grudnia 1996 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 25 września 1996 r. [...] oddalił odwołanie Stanisławy K. od decyzji wydanej w dniu 25 kwietnia 1996 r. przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Z.W., odmawiającej przyznania renty rodzinnej po zmarłym w dniu 18 lutego 1996 r. mężu Eugeniuszu K. Podstawę faktyczną rozstrzygnięcia stanowiło ustalenie, że pomimo formalnie trwającego związku małżeńskiego odwołującej się i zmarłego, pozostawali oni w faktycznej separacji. Skoro urodzona 14 marca 1946 r. odwołująca się w chwili śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej i nie miała ustalonego wyrokiem lub ugodą sądową prawa do alimentów z jego strony, to nie spełnia określonego w art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) warunku nabycia prawa do wnioskowanego świadczenia.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 30 grudnia 1996 r. [...] oddalił apelację Stanisławy K. od powyższego wyroku. Sąd nie podzielił poglądu skarżącej, że sam fakt pozostawania w związku małżeńskim jest równoznaczny z pozostawaniem we wspólnym pożyciu. Nie dał także wiary jej twierdzeniom, że małżonkowie utrzymywali stały kontakt, a mąż odwiedzał dzieci i łożył na ich utrzymanie. Zmarły i wnioskodawczyni, mieszkając w oddalonych od siebie o około 30 km miejscowościach, nie prowadzili wspólnego gospodarstwa domowego. Eugeniusz K. nie miał stałego zatrudnienia, a jeżeli w ogóle pracował, to tylko dorywczo. W 1994 r. zmarły korzystał ze świadczeń pomocy społecznej. Egzekucja alimentów zasądzonych na rzecz dzieci okazała się bezskuteczna i świadczenia te były im wypłacane z funduszu alimentacyjnego. Między małżonkami zerwana została również więź duchowa, czego dowodzi, między innymi, brak zainteresowania ze strony Stanisławy K. chorobą męża oraz jej nieobecność na uroczystości pogrzebowej.

Stanisława K. wyrok ten zaskarżyła kasacją powołując jako jej podstawę naruszenie prawa materialnego, a to art. 31 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Skarżąca wywodziła, że w czasie trwania małżeństwa między małżonkami istnieje z mocy prawa wspólność małżeńska, którą można znieść tylko w drodze umowy lub orzeczeniem sądu. Ustalenie Sądu o braku wspólności małżeńskiej w czasie trwania jej małżeństwa ze zmarłym narusza powołany przepis. Odmowa przyznania wnioskowanego świadczenia jest wobec tego sprzeczna z art. 41 ustawy o z.e.p. Z tego względu wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez przyznanie prawa do renty rodzinnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 41 ust. 1 ustawy o z.e.p., prawo do renty rodzinnej nabywa wdowa, jeżeli ukończyła 50 lat lub jest inwalidką bądź wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków albo rodzeństwa uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym, które nie ukończyło 16 lat, a gdy kształci się w szkole - 18 roku życia, albo jeżeli sprawuje pieczę nad uprawnionym do renty rodzinnej dzieckiem zaliczonym do I lub II grupy inwalidów. Z art. 41 ust. 3 ustawy o z.e.p. wynika, że spełnienie tych warunków wystarcza do przyznania świadczenia tylko wówczas, jeżeli małżonkowie w chwili śmierci jednego z nich pozostawali we wspólności małżeńskiej (argument a contrario). W przeciwnym razie nabycie przez wdowę prawa do renty rodzinnej uzależnione jest od posiadania przez nią ustalonego orzeczeniem sądowym bądź ugodą sądową prawa do alimentów ze strony zmarłego.

Pojęcie "wspólność małżeńska" nie występuje na gruncie przepisów prawa rodzinnego i opiekuńczego. Powołany w kasacji przepis art. 31 KRO, a także inne przepisy tego aktu, np. art. 52 i art. 55, używają określenia "wspólność majątkowa". Jej przeciwieństwem jest "rozdzielność majątkowa".

Terminy "wspólność małżeńska" i "wspólność majątkowa" nie są synonimiczne. Stosunki majątkowe między małżonkami są tylko jedną z płaszczyzn, na której realizuje się wspólność małżeńska. Wspólność majątkowa nie jest konieczną przesłanką wspólności małżeńskiej. Ta ostatnia może istnieć także przy rozdzielności majątkowej. Nie jest zarazem wystarczająca dla stwierdzenia wspólności małżeńskiej. Wzajemne powinności małżonków określa najogólniej art. 23 KRO. Są to: wspólne pożycie, wzajemna pomoc, wierność oraz współdziałanie dla dobra rodziny. Użyty w art. 41 ust. 3 ustawy o z.e.p. termin "wspólność małżeńska" bliższy jest pojęciu "wspólne pożycie" niż "wspólności majątkowej". Formalnie brak owego "wspólnego pożycia" może stwierdzić sąd orzekając rozwiązanie małżeństwa przez rozwód. Sytuacja małżonków pozostających w separacji zbliżona jest funkcjonalnie i aksjologicznie do sytuacji małżonków rozwiedzionych, a małżonki rozwiedzionej do wdowy nie pozostającej w chwili śmierci męża we wspólności małżeńskiej. Dlatego też zarówno dla małżonki rozwiedzionej, jak i wdowy w chwili śmierci męża nie pozostającej z nim we wspólności małżeńskiej ustawodawca wprowadził dodatkowy wymóg warunkujący nabycie prawa do renty rodzinnej, stwierdzone wyrokiem lub ugodą sądową prawo do alimentów ze strony zmarłego. Jakkolwiek podstawa prawna oraz przesłanki zasądzenia alimentów są w każdym z tych przypadków inne (art. 23 KRO, art. 60 KRO), ich funkcja i cel są te same.

Regulacja prawa do renty rodzinnej nie jest przypadkowa. Ustawodawca konsekwentnie przyznaje je, choć pod wieloma warunkami szczególnymi, osobom uprawnionym do alimentacji ze strony zmarłego. Jest bowiem renta rodzinna świadczeniem kompensującym utracone wskutek śmierci żywiciela środki utrzymania. Jej funkcja alimentarna jest podstawową i bezsporną. Sądy zarówno I jak i II instancji prawidłowo zatem zinterpretowały art. 41 ust. 3 ustawy o z.e.p. Interpretacja ta nie pozostaje w sprzeczności z art. 31 KRO.

Kierując się powyższymi motywami Sąd Najwyższy, stosownie do treści art. 393¹² KPC, orzekł jak w sentencji.

N o t k a

Ostatnio podobny pogląd został wyrażony w **wyroku z dnia 6 marca 1997 r., II UKN 17/97 (OSNAPiUS 1997 nr 23 poz. 477)** stwierdzającym, że wspólność małżeńska, o której mowa w art. 41 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) oznacza związek obejmujący między innymi, wspólne zamieszkiwanie i prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego; patrz też: **wyrok z dnia 7 maja 1997 r., II UKN 141/97 (OSNAPiUS 1998 nr 2 poz. 61)**.

=====